

Flykten till Sverige.

Under stora strapatser och äventyrligheter anlände under föregående år många estlandssvenskar till Sverige. En av flyktningarna har lämnat en skildring till Kustbon av sin resa och vi hoppas senare kunna publicera flera skildringar.

Vi är i juni månad. Några av estlandssvenskarna ha i små motorbåtar rymt över till stamfränderna väster om Östersjön. Återstoden går och längtar att också få komma över. En omedelbar rymning i större skala är att förutse, ehuru endast från Nuckö, emedan alla båtar på Rikull och Ormsö stå under övervakning.

Jag var i besittning av en i kölen 16 fot lång roddbåt, som jag körde hem från stranden och byggde om till segelbåt, vilket arbete tog en vecka i anspråk. Måndagen den 19 juli var arbetet slutfört, varpå jag följande natt körde den inåt skogen nära Passlepviken, ty meningen var att lägga ut därifrån, men detta omintetgjordes av en händelse dagen därefter. Bud utgick nämligen från kustbevakningen att alla tänkbara båtar nämnda dag innan kl. 10 på kvällen skulle föras till Ramsudden för att hållas under bevakning och för detta ändamål hade kustbevakningens båt förankrat sig utanför nämnda udde och omöjliggjorde all passage inifrån Passlepviken. Min båt körde jag nu med risk att bli observerad av bevakningsbåten, vilket dock icke skedde tack vare regnet, som strömmade ner hela dagen, längs stranden ut nära Tellnäsudden. Sjösättningen på tisdagskvällen gick obehindrat och lätt. Vaktbåten drog inomskärs och släktingar och vänner som mötte opp till avsked underlätade vårt arbete. Avsked togs i hast och vi stötte ifrån land. Ombord var vi nio personer, min hustru och jag samt sex barn i åldern 18 år till 3 månader, samt en utomstående, 22-årig pojke.

De största pojkarna satte sig att ro, en av dem styrde. Jag hade först fullt arbete med fulländning av riggningsarbetet. Varefter även jag började ro, ty sjön låg blank som en spegel.

Vi fick ro nästan till onsdag middag innan vi fick vind. Glada i hågen avlägsnade vi oss från de kända öarna Nuckö, Ormsö och Odinsholm. Dagö såg vi blott en liten skymt av, ty den höljdes snart i dimma. När vi kommit utom räckhåll för kustbevakningen satte vi kursen väst till nord, förmentligen på Stockholm, vinden var nord till väst.

Skärande motorljud av flygplan oroade oss ibland. Vi hade även besök av dem, först av ett, som på respektabelt avstånd vände åt söder, och efter en tid av ännu ett. Det andra tycktes bli helt närgånget, räddhågan för att bli uppbringade eller något ännu värre var stor, men även detta plan vände åt söder på något avstånd ifrån oss. Allt gick väl till torsdagskvällen. Men ingen känner dagen innan solen gått ned.

Torsdagen på eftermiddagen tilltog vinden allt mer och mer. För att förekomma alla eventualiteter, minskade jag genast seglet, därefter fick den större av våra båda vattentunnor gå över bord. Det gick till kamp med vågorna, oaktat barnen jämrade sig. Nej, det gick inte längre, vinden var ganska hård, vågorna växte alltjämt. Det blir nog klokast att endast med focken uppe länsa undan för vinden medan vi har natt, kanhända mojnar vinden på morgonen, tänkte vi.

Fredagen blev svår för oss, vinden tilltog i styrka, efteråt erfor vi, att dess hastighet varit uppe i 16 m/sek. För att lätta båten fick vi kasta all dödvikt över bord, endast det som hörde till navigeringen och litet matförråd lämnades kvar. Det var sorgligt att se mors symaskin, som inte sjönk utan blev flytande på grund av att locket var lufttätt. Det lättade betydligt på båten då den frigjordes från denna börda. Men faran väx-

KUSTBON

Organ för Estlandssvenskarna i Sverige.

Utgiven av Riksföreningens Estlandsutskott.

Ansvarig utgivare: *Riksantikvarien Sigurd Curman.*

Redaktör: *Folke Lindström.*

Red.-sekr.: *Manfred Nyman.*

Red.-kommitté: *Viktor Aman, Lars Broman, Gerhard Hafström, Anton Vesterberg.*

Red. och Exp.: Tunnelgatan 23, 3 tr., Stockholm, tel. 11 35 00, 11 57 21, 11 57 22.

Kustbons postgiro: 19 72 07.

Utkommer 1945 med sex nummer.

Prenumerationspris 1945 2 kr. 50 öre.

Annonspris: 1/1 200: —, 1/2 115: —, 1/4 60: —, 1/8 35: —.

Förlovnings- och vigselannonser 5 kr.

Dödsannonser 15 kr.

Linkoln Bloms Boktryckeri, Stockholm 1945.

Hur skall jag deklarerera?

I Sverige skall varje år före den 15 februari till taxeringsmyndigheten, som i Stockholm är överståthållarämbetet och i rikets övriga del vederbörande kommuns taxeringsnämnd, inlämnas en allmän självdeklaration, avsedd att utgöra det underlag, på vilket skattskyldigheten beräknas. För ändamålet avsedda särskilda blanketter utlämnas gratis hos polismyndigheterna m. fl. myndigheter. På landet torde de flesta arbetsgivare tillhandahålla dylika blanketter och torde likaledes även arbetsgivarna stå till tjänst med upplysningar och hjälp vid blankettens ifyllande.

Då de flesta estlandssvenskar äro anställda som lönetagare, kommer här i huvudsak endast att behandlas vad som i blanketten upptages såsom inkomst av tjänst.

och vi hålla undan, så hamnade vi nog i Tyskland, och dit ville vi inte. Om det mojnade och vi skulle styra något i ostlig riktning, så skulle vi kanhända landa på Ösel. »Där får vi kanske möjlighet att rymma igen», menade en av sönerna. Skulle vi styra kurs något åt väster, då skulle vi kanske hamna på Gotland, och dit ville vi helst.

Så gick även denna dag till ända. Vid åttatiden på kvällen mojnade vinden av något och vi satte kursen väst till nord igen. Båten strök tvärs över dyningarna som en stormsvala, med endast focken uppe. På morgonvakten på lördagen föreslog jag en av pojkarne att han skulle ta rodret. Jag hade nu haft det från torsdag eftermiddag kl. 4 till lördag morgon 2—3-tiden med några få minuters avlösning för att få en bit bröd ibland. Med löfte om att jag inte skulle lägga mig utan stanna kvar i närheten avlöste han mig.

Vid soluppgången på lördagsmorgonen avtog vinden hastigt och i samma mån lade sig även dyningarna. Seglet, som hade tjänstgjort som presenning, riggade jag upp igen. Pojkarna övertogo styret, och jag fick gå till vila.

Vid tvåtiden på eftermiddagen väckte de mig. På min fråga efter orsaken sade de att de hade något i sikte. »Pojkarne sade, att det är land», menade mor, »men inte tror jag att det är annat än en tjock mast.» Efter en tid, sedan vi kommit ett gott stycke närmare, visade det sig vara en fyr.

Vi hade väntat land i den riktningen, ty redan på natten sågo vi flera flockar av änder draga ditåt, men att se land redan nu var mer än vi väntat oss.

Samma kväll vid halv niotiden nådde vi stranden. Några män i uniform signalerade till oss bästa landningsstället. Snart kommo flera till och vi omhändertogs av goda människor. Vi voro på Fårö. Vi voro räddade!!

Kristof Freiman.

te med vinden och vågorna. Vattnet var för grunt för sådana vågor, de välte upp slam från botten.

Pappa, vi går till botten, jämrade sig sexåringen. Tolvåringen grät högljutt, allas ansikten voro målade av skräck, kanhända mest mitt eget, fastän jag sökte dölja det och trösta dem intill det sista, ty det var jag som hade ansvaret. En jättevåg med vit kam kom rullande in på oss. Vi lyftes högt upp liksom på ett berg, men själva kammen sköljde över båten i hela dess längd. Handen gled av rodret och jag visste inte om båten var på rätt köl eller om den hade kantrat. Ombord var jag, med ansiktet vänt akterut och ryggen inåt båten, redo att bli befördrad från detta jordeliv. Skräcksynen, att se familjen flyta omkring bakom mig utan att kunna hjälpa dem, ville jag icke se. Det blev en tyst paus, som väl var förorsakad av bränningarna. Mekaniskt grep handen efter rodret igen och i stället för att se den skingrade familjen flyta omkring den stjälp-ta båten, stod denna till all lycka på rätt köl, endast till hälften fylld med vatten, och jag fick se alla i behåll stå och ropa att vi fått in vatten. Uppmaningen från mig att ösa blev genast efterkommen. Två pytsar och två mjölkkanor sattes genast i gång och om några minuter var båten länsad på vatten.

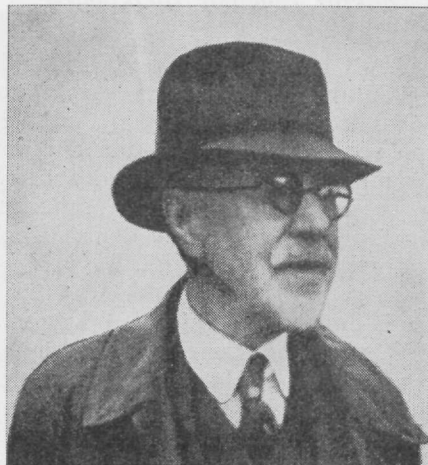
Nu kom min äldsta pojke på idén att man kunde dra seglet över båten. Det var en god tanke. Det fanns ingen tid till att lösa knutarna, utan seglet skars helt enkelt av masten och drogs över. Blott en liten del av aktern blev fri för rorgångaren. En annan fördel var den, att vi kom på djupare vatten. Och så bar det vidare som »den flygande holländaren». Hoppet om räddning började åter gro inom oss. Vi vågade till och med diskutera om var vi männe skulle landa. Det var möjligt att styra något åt den ena eller andra sidan, men skulle stormen fortsätta

Uppgifterna avse de inkomster som åtnjutits under kalenderåret 1944. Den som icke vistats här hela året skall avlämna uppgift om de inkomster han haft under den del av året han varit i Sverige. De olika arbetsgivarna skola angivas var för sig ävensom den tid anställningen varat. Då arbetsgivarna äro skyldiga att till beskattningsmyndigheten uppgiva varje arbetstagares inkomst, bör arbetsgivaren eller, om Ni innehaft flera olika anställningar under året, arbetsgivarna tillfrågas angående inkomstens storlek. Som inkomst skall *icke* angivas fattigunderstöd, andra tillfälliga understöd, pengar, erhållna vid avresa från förläggning, lån eller gåvor. På deklARATIONEN skall även antecknas de naturaförmåner, som åtnjutits exempelvis fri bostad eller bostad och kost.

Längst ned på deklara-tionsblankettens första sida står den rubrik, som brukar bereda deklara-tanten de största svårigheterna: »avdrag yrkas för följande kostnader för intäkternas förvärvande». Vad som först kan komma ifråga härvid är *resor från och till arbetsplatsen*. I Stockholm få dylika kostnader avdragas endast under förut-sättning, att bostaden är belägen 2,5 km eller mera från arbetsplatsen. Skulle så vara förhål-landet får för helt år för resor med buss eller spårvagn avdragas: enkel resa inom en zon 120:— kr. enkel resa inom två zoner, zonerna 1 och 2, 160:— kr., enkel resa inom två zoner, zonerna 2 och 3, 130:— kr., enkel resa inom tre zoner 160:— kr., övergångsresa inom en zon 180:— kr., övergångsresa inom två zoner, zo-nerna 1 och 2, 220:— kr., övergångsresa inom två zoner, zonerna 2 och 3, 180:— kr. samt över-gångsresa inom tre zoner 220:— kr. På landet torde avdrag medges för slitning av cykel för färd till och från arbetet, om avståndet mellan bostaden och arbetsplatsen överstiger 2 km. För helt år utgör dylikt avdrag 40—60 kr. alltefter avståndet. Andra avdrag, som kunna ifrågakom-ma, äro avdrag för *slitning av verktyg*, då veder-börande själv håller sådana. Detta gäller ofta arbetare på båtvarv. Sålunda medgives i detta fall avdrag med högst 75 kr. Skogsarbetare få för verktygsslitning avdraga högst 2 % av sin inkomst på skogsarbetet.

Vad därefter beträffar fiskarna så skola dessa i särskild bilaga redovisa nettointäkter av fisket. Såsom inkomster skola därvid upptagas alla de från försäljningen av fisk uppburna kontantbe-lossen. Härifrån skall dragas alla de omkostna-der, som varit förenade med inkomsternas för-värvande, såsom inköp av motorfotogen och -olja, förlorade skötar och nät. Vidare får avdra-gas avskrivning på nät, skötar och båt m. fl. fisk-redskap. Om man sålunda beräknar, att en sköte kan användas under 4 år, får avskrivning med en fjärdedel av skötens värde göras varje år un-der fyra års tid. Detsamma gäller fiskebåtar. Om man beräknar en fiskebåts »livslängd» till 10 år, får en tiondel av båtens värde avdragas varje år under 10 års tid.

Vacker julgåva till estlands-svenskarna.

Doktor Axel Munthe.

Strax före jul hade kommittén för estlands-svenskarna den stora glädjen att få mottaga 5,000 kr. av doktor Axel Munthe för att, såsom han föreskrev, »användas till att bereda julgläd-je åt Estlands hemlösa barn och hjälplösa gam-lingar». Kommittén sökte också efter bästa för-måga uppfylla denna donators vackra önskan genom att till julen fördela den skänkta sum-man bland de mest behövande familjerna med många barn och bland åldringarna, och dessa julklappar väckte givetvis stor glädje bland mot-tagarna.

Doktor Munthe, som har sin bostad i Kungl. Slottet, hade under sina promenader i Gamla sta'n träffat på en del estlandssvenskar, sannolikt från förläggningen vid Köpmangatan, och han hade därvid fått kännedom om flyktingar-nas bekymmer och öden. Och detta föranledde den gamle människovännen att söka bereda dem en glädje.

Då estlandssvenskarna nog icke känna närma-re till denne sin välgörare, skall här i korthet meddelas, att doktor Munthe är en berömd svensk läkare och författare, som länge levde och arbetade utomlands. Han var den svenska drottningens livläkare under många år, och vis-tades länge i Italien, både på ön Capri utanför Neapel och i Rom.

Slutligen glöm icke att å sista sidan fylla i an-talet hemmavarande barn under 18 år, vilka icke vart för sig under nästföregående år haft minst 600 kronors inkomst. Glöm icke heller att sätta Edert namn och adress på blankettens sista sida.

Skulle någon på grund av okunnighet om de-klarationsplikten ha underlåtit att deklarerera före den 15 februari, bör vederbörande ändå verk-ställa dylik deklARATION och inlämna densamma till taxeringsmyndigheten samt ange skälet till underlåtenheten.

S. O.

Tuberkulos — en folksjukdom.

Av Estlandssvenska kommitténs läkare
doktor Ingemar Bjelkhagen.

Man vet, att tuberkulos funnits sedan lång tid tillbaka. Sålunda har man i gamla egyptiska gravar funnit tydliga tecken på att de gamla egyptierna varit utsatta för denna sjukdom. Den har i viss mån följt civilisationen, och folk, som tidigare varit förskonade från tuberkulos, ha därigenom kunnat drabbas av den. Tuberkulosen har då vanligtvis fått god näring och härjande dragit fram genom de nya trakterna nästan likt en epidemi, när folket ej förut kunnat skaffa sig någon motståndskraft mot denna sjukdom. Så har varit fallet bland vissa negerstammar, och även i Sverige ha vi haft kännning av detta, särskilt gäller det Norrland. Även bland estlandssvenskarna kan man spåra detta förhållande, bl. a. på Runö.

Tuberkulos förorsakas av en bakterie som är så liten, att den ej kan ses med blotta ögat, utan man måste använda sig av mikroskop, som förstörar flera hundra gånger, för att man skall kunna iakttaga den. Det var en tysk läkare, Robert Koch, som år 1882 upptäckte *tuberkelbacillen* första gången. Det är en avlång organism och förekommer i minst två olika typer. Den ena av dessa former finns hos människor, den *humana* typen, och den andra hos kor, den *bovina*. Båda formerna kunna angripa människan och förorsaka tuberkulos. Smittan kan komma in i kroppen på olika sätt. Direkt beröring med en smittsam tuberkulös individ, som hostar och spottar omkring sig, är den vanligaste orsaken. Särskilt äro små barn ytterst känsliga härför. Upphostningar var de än förekomma innehålla bakterier och kunna således sprida smitta på olika sätt antingen direkt till barn, som krypa på golvet, eller medels hundar eller andra djur. Slutligen förorsakas smitta genom att upphostningen torkar, och bacillerna spridas med damm och kunna sålunda komma att inandas. Därför är det av största vikt, att tuberkulösa människor ej obetänksamt spotta omkring sig och därigenom visserligen omedvetet sprida smitta och död till andra. Bakterierna kunna vintertid hålla sig vid liv flera månader i ett kallt och mörkt rum. Vid

Han har visat ett varmt intresse både för lidande människor och djur. Så har han t. ex. donerat 100,000 kr. till blinda lappar och djur att fördelas av vår Konung. Och för flyttfåglarnas skyddande mot rovskytte och andra faror har han varit livligt verksam. Nu bor den 87-åriga välgöraren som Konungens gäst på Stockholms slott.

Till honom gå nu helt visst många tacksamma tankar från gamla och unga estlandssvenskar, som fått glädja sig åt hans välvilja mot dem.

S. C.

skarpt solsken däremot dö de dock snart. En vanlig smittokälla är komjölken. Antingen kan denna nedsmittas av tuberkulösa djur eller människor, som handskas med den. Vid användning av s. k. kontrollmjölk, d. v. s. mjölk från reaktionsfri kreatursbesättning och varvid mjölkning, transport och försäljning äro underkastade särskilda stränga bestämmelser, är risken för smitta knappast någon. Vanlig komjölk måste före försäljning från mejerier pastöriseras, d. v. s. upphettas till ett visst antal grader under vissa minuter, varvid bl. a. tuberkelbacillerna dö. Även andra matvaror än mjölk kunna naturligtvis bli nedsmittade av tuberkulösa människor. Det är därför av stor betydelse, att endast sådana, som efter läkarundersökning befunnits vara fria från tuberkulos, få ta anställning inom mejerier och liknande livsmedelsbranscher. Det är ett stort önskemål, att i framtiden alla som ha med matvarors distribution och försäljning att göra, före anställning läkarundersökas och därefter stå under fortsatt kontroll.

När en person blivit smittad av tuberkulos (tbc), dröjer det en tid, innan det visar sig några tecken härpå. Den kortaste tid, som det är fråga om, är ungefär 6 veckor. Efter denna tidpunkt har en omstämning ägt rum i kroppen, vilket kan visa sig i form av *knölros*, som består av blårröda, ömma knölar vanligtvis på underbenen jämte feber. Någon enstaka gång kan den bero på reumatisk feber, som då förekommer samtidigt. Andra tecken på tbc är *vatten i lungsäcken*, som i de flesta fall beror på tuberkulos. Endast i direkt samband med lunginflammation har den en annan vanligen ofarligare orsak. Ett första tecken på tbc särskilt hos yngre barn är den *tuberkulösa hjärnhinneinflammationen*, som nästan undantagslöst leder till döden. Ibland kan en tbc debutera med blodhosta eller en blodstörtning från lungorna. Man hör ofta folk säga, att en person fått lungdot genom förkylning. Detta är dock ej riktigt. Vanligtvis förhåller det sig så, att de första tecknen på lungdot just börjar som en förkylning. Någon gång kan det vara fråga om att en förkylningssjukdom, lunginflammation e. d., sätter fart på en förut ofarlig och dold lungtuberkulos. Andra sjukdomar, som kunna få tbc att blossa upp, äro mässling och kikhosta hos barn.

Den vanligaste platsen för tuberkulos är lungorna, det är då fråga om *lungdot*. Denna börjar alltid med en liten härd nära lungytan och sprider sig sedan längs lymfbanor till lymfkörtlar vid lungroten. Om nu huvudsakligen dessa bli säte för tuberkulosen, talar man om »*körtlar på lungorna*». Härden i lungan kan även ge upphov till en retning och spridning till lungsäcken, varvid *vatten i lungsäcken* uppstår. Om kroppen förmår att övervinna sjukdomen, suges vattnet upp och efterlämnar då vanligen särskilda ärr- och läkningsbildningar, som kunna leda till sammanväxningar mellan lungan och inre bröst-korgsväggen. Härden i själva lungan kan även läkas genom att den förkalkas, varvid bakterier-

VÅRA FÖRLÄGGNINGAR II

I Kustbons decembernummer visades några bilder från Kommitténs förläggningar i Stråssa och Gränna. Vi visa här några bilder från förläggningarna i MälARBADEN vid Eskilstuna (t. v.) och vid Kisa (t. h.). Även dessa förläggningar äro avsedda för åldringar. På MälARBADEN finnas nu 35 åldringar och på förläggningen i Kisa lika många.

na komma att gömmas och kanske för all framtid bli oskadliggjorda. Men det är ej alltid förloppet är så lyckligt. Det kan ske en spridning till olika delar av lungan eller också till andra sidan. Sålunda kan stora delar av lungorna på så sätt göras obrukbara för andning. Lungvävnaden kan smälta ned inom angripna partier, varvid hålrum, kaverner, uppstå. Dessa innehålla rikligt med tuberkelbaciller. Lungsot åtföljes av vissa karakteristiska symtom, av vilka jag kan nämna feber, trötthet, blekhet, svettning särskilt nattetid, hosta och avmagring. Döden följer i svårare fall som allmän avtyning, plötslig blodstörtning eller komplikation av tuberkulos i andra organ. Det är ej alltid som lungsot visar några symptom, och därför är den angripne ovetande om sin sjukdom. I andra fall är det kanske endast någon dags feber eller en tids matthet, som utgöra de enda tecknen på sjukdomen, och vid detta fästes vanligtvis ej större avseende.

Tuberkelbacillerna kunna även bryta sig in i blodbanorna och spridas till olika delar av kroppen. Lungorna bli då säte för massor av små härdar, och det uppstår den snabbt till döden ledande sjukdomsbilden av galopperande lungsot. Hjärnhinnorna kunna företrädesvis även bli säte för tuberkulos, varvid tuberkulös hjärnhinneinflammation uppstår med en tragisk och dödlig utgång. Även till alla andra delar av kroppen kunna tuberkelbacillerna sprida sig men ge huvudsakligen symtom endast från ett eller annat organ. I hjärnan kan således varbildning uppstå, och i mjälte, lever, slemhinnor och hud kunna tuberkelbakterierna förorsaka tuberkulösa förändringar. Njurarna kunna förtjäna ett särskilt omnämnande. Om endast ena njuren blivit angripen, kan denna bortopereras. Den andra över-

tar då bådas arbete, vilket den mycket väl förmår. Förutsättningen för operation är, att ena njuren är frisk, vilket kan utrönas efter noggrann undersökning, vilken bl. a. omfattar röntgenfotografering. Ett viktigt organ som även kan bli angripet av tuberkulos är skelettet. Bentuberkulos kan förekomma var som helst i kroppen, ett vanligt säte är ryggraden. Utläckning av tuberkulos härstädes ger gärna upphov till puckelrygg. Mycket vanligt vid bentuberkulos är varbildning och fistelgångar genom huden. Lymfkörtlarna på halsen bli ej sällan hos barn angripna av tbc. Körtlarna bli förstörade, hårda och ömma, och emellanåt uppstår det nedsmältning av dem med varutbrott till huden. På ögat nära regnbågshinnan kan det bildas en liten gul knottra, flyktän, och det är vanligen ett första tecken på tbc. Slemhinnorna i halsen kunna angripas antingen direkt utifrån eller vanligare förorsakas av bakterier i upphostningen. En svår form av tuberkulos är den som angriper struphuvudet med sårbildning och andningssvårigheter som följd. Det är emellanåt ett slutstadium vid tuberkulos. Om upphostningen nedsväljes, kan den mycket svårartade tarmtuberkulosen uppstå. Den är särskilt lokaliserad till höger i buken i tunntarmen nära blindtarmen. En vanlig form av tbc hos barn är den form, som angriper körtlarna i magen. Av det sagda framgår hur viktigt det är att ej nedsvälja upphostningar. Dessa skola i stället uppsamlas i spottkoppar eller i papper, som sedan kan brännas upp. Slutligen vill jag omnämna tuberkulos i huden. Den kan uppstå antingen som jag förut påpekat av tuberkelbaciller, som med blodet kommit till huden eller också med lymfbänor eller på annat sätt från innanför liggande tuberkulösa organ (ben, slemhinnor) eller

också genom direkt kontakt med tuberkulös smittokälla. Härvid kan den form som är känd under namnet *lupus* uppstå. Denna har mycket växlande former, antingen som en liten knöl, en stor oregelbunden bildning eller som ett sår. Sålunda kan bl. a. näsan helt bortfrätas.

Vad har man nu för möjligheter att ställa diagnosen tbc? Jag skall här endast omnämna några få viktigare metoder. För att utröna, om en person varit utsatt för tuberkulös smitta eller lider av tbc, använder man sig av olika slags *tuberkulinprov*. Gemensamt för alla dessa är att man med från tuberkelbaciller (av både human och bovin typ) utgångna särskilda ämnen, toxiner, prövar känsligheten i eller på huden. Med tuberkulinsalva (Moros, Hamburgers prov), som ingnides på bröstet hos barn, uppstår hos tuberkulinpositiva små röda knottar efter 2—3 dagar. Ett liknande av den svenske läkaren Malmberg uppfunnet prov består av en häfta med tuberkulin, som sättes fast på bröstet, även det huvudsakligen användbart hos barn. Tuberkulin kan även införas i huden med hjälp av en liten borrh (Pirquets prov). Det säkraste av alla är Mantoux's prov, varvid tuberkulinet insprutas i huden. Man har olika styrka på detta, och i vissa fall fordras en starkare lösning för att säkert avgöra, om man är tuberkulinpositiv eller ej. Om man är positiv, uppstår efter 2—3 dagar en rodnad och svullen bildning på stället för insprutningen av viss storlek. Denna positivitet uppstår ej som jag förut påpekat förrän efter en viss tid, vanligen 6—8 veckor, efter smittotillfället. Jag vill ännu en gång påpeka, att positivt utslag ingalunda är liktydigt med tuberkulos utan endast anger, att man varit utsatt för smitta någon gång tidigare. Vid mogen ålder äro mer än hälften positiva och över 50 års ålder äro de flesta positiva. Ett annat hjälpmedel av stor betydelse är den s. k. »sänkan». Detta blodprov har uppfunnits av svenska läkare (Fähræus, Westergren) och grundar sig på de röda blodkropparnas olika sänkningshastighet vid olika sjukdomstillstånd. Provet får stå en timma i ett glasrör. Om blodkropparna sjunka hastigt och mycket, är sänkan hög. Vid många sjukdomar och även vid tuberkulos brukar den vara hög. Å andra sidan kan den vara normal (3—7 mm. hos män, 4—10 mm. hos kvinnor) även vid svåra fall av tuberkulos. Undersökning av lungorna med »knackning och lyssnande» äro också viktiga metoder för att fastställa diagnosen. Jag vill dock påpeka, att tidiga fall av lungsot ej kunna bestämmas med hjälp härav. Här är i stället och f. ö. över huvudtaget numera den viktigaste metoden röntgenundersökning av lungorna. Alla resultaten sammanställas till en diagnos. I upphostningsprov kan man hos smittförande personer påvisa tuberkelbaciller. En ännu känsligare metod är marsvinsprovet. På morgonen nedföres en gummislang i magen på den sjuke och vatten nedföres genom slangen, varefter det åter upptages, varvid innehåll från magsäcken medföljer. Finnes tuberkelbaciller här, vilket vanligen är fallet

hos smittsamma, då alltid någon medföljer saliv ned i magen, kunna de påvisas på så sätt att sköljvätskan koncentreras och insprutas på marsvin. Efter 6—8 veckor dödas dessa, varvid tuberkulösa förändringar kunna påvisas i deras lymfkörtlar. Beträffande undersökningen av tuberkulos på andra ställen än i lungorna anser jag ej det finns anledning att närmare gå in på.

Om man blivit sjuk i tuberkulos, är det mycket viktigt med noggrann behandling och att man följer de råd läkaren ger. Lindrigare former fordra ibland ej annat än ordentlig kontroll men en tids sängläge är som regel nödvändig. Svårare fall måste vårdas på sanatorium. Sängläge jämte riklig näring och frisk luft äro de viktigaste allmänna behandlingsformerna. Speciella åtgärder kunna i vissa lämpliga fall vidtagas och härvid spelar *kvävgasbehandlingen* den största rollen. Denna infördes år 1888 av italienaren Forlanini och består i att kvävgas föres in i lungsäcken medels en nål från en apparat. Lungan bringas att falla hop med ett lämpligt tryck av gasen. Läkningförhållanden bli nu, när lungan är i stillhet, betydligt större än eljes. Gasen uppsuges så småningom, varför ny gas tid efter annan måste införas. Om det efter föregående vatten i lungsäcken uppstått särskilda bildningar, adherenser, som fixera lungan vid bröstkoragsväggen, varvid de hindra lungan att sammanfalla, kunna dessa i vissa fall avbrännas med hjälp av en särskild apparat och metod, som den nyligen avlidne svenske professorn Jacobæus år 1910 uppfunnit. Äro dessa adherenser omöjliga att avbränna, kan ett operativt ingripande, thoracoplastik, tillgripas, varvid vissa revben bortopereras. Det yttre lufttrycket åstadkommer då en sammanfallning av lungan. Det var i början av 1900-talet, som huvudsakligen tyska läkare införde denna metod. Av övriga aktiva metoder vill jag endast nämna den metod, phrenicoexhairen, som 1911 meddelades av tysken Sturtz och som består av avskärning på halsen av den nerv, som leder till mellangärdet. Härvid kommer detta att höja sig, och lungan faller ihop nedtill. Övriga metoder såsom plombering med vax över delar som man vill skola sammanfalla, insprutning av sprit i kaverner o. s. v. ha ej så stor betydelse. Beträffande halslymfkörteltuberkulosen behandlas den ofta med röntgenstrålar, bentuberkulosen med stillhet och operativa ingrepp, hudtuberkulosen med strålbildning (s. k. finsenljus) och njurtuberkulos i lämpliga fall som förut nämnts med operation. Vid alla former gäller det att tillförsäkra den sjuke god och riklig näring.

När den sjuke är så pass återställd, att han kan utskrivas från sanatoriet, får han en tid framåt stå under kontroll, vilket sker på *dispensärmottagningar*, vilket jag i en tidigare artikel i Kustbon beskrivit. Även andra tuberkulösa, som ej varit intagna på sanatorium, få kontrolleras här. Sverige är indelat i olika dispensärdistrikt var och en med en centraldispensär, där möjlighet till röntgenfotografering finnes. Under varje

Gustav Adolfs-akademiens estlandssvenska undersökning.

Av läroverksadjunkt Nils Tibergh.

När estlandssvenskt folk började strömma över till Sverige, var den svenska forskningen på visst sätt förberedd, på annat sätt rådlös.

Förberedd, ty svensk forskning hade länge sysslat med estlandssvenska undersökningar. Omkring 1900 var de första omfattande finlandssvenska undersökningarna i Estland genom *Herman Vendell* redan på väg att avslutas, och de hade i sin tur vidtagit sedan den tyske skolinspektorn i Hapsal *Carl Russwurm* slutat sitt arbete, vars största publicerade resultat var *Eibofolke* 1855. Vid sekelskiftet började rektor *Gideon Danell* sitt studium av nuckösvenskan, vilket 1905 ledde till en avhandling vid Upsala universitet: *Nuckömålet I, inledning och ljudlära*. Sedan dess har han efter talrika resor fullbordat andra och tredje delarna: *formlära och texter*. 70-årig arbetar han som den nuvarande undersökningens nestor alltså vidare, nu med fjärde delen: en ordbok — förvisso inga planer allenast, utan genomarbetad till sista bokstaven och alltså jämt vidgad genom inkommande nytt material. När han disputerade, undersöktes språket i *Gammalsvenskby* — som tillhör de estlandssvenska målen — på ort och ställe av numera professor *Anton Karlgren*; en folklivsskildring av honom trycktes av prof. *Lundell* i *Svenska Landsmålen* vid svenskbybornas hitkomst, och en liten *formlära* är färdig för trycket. Hans ordboksmanuskript, som inte nu kan ges ut, då samlingarna vuxit till det mångdubbla, förvaras och nyttjas på *Landsmåls- och Folkminnesarkivet* i *Upsala*. Denna institution, med vilken såväl *Danell* som

Karlgren nära hört ihop genom sina estlandssvenska forskningar, grundades år 1914 av professor *Herman Geijer* och leddes av honom till 1938. Han sände år 1923 förf. av dessa rader första gången till Estland. Landets frigörelse efter ett långt krig lockade de svenska undersökarna på nytt: samma sommar kom rektor *Per Söderbäck*, förf. till *»Rågöborna»*, första gången till *Ääna*; då for lektor *Ernst Klein* från *Nordiska Museet* ut till *Runö*, och då gjorde rektor *Danell* jag vet inte vilken resa i ordningen, under vilken jag fick den glädjen att av honom föras in på arbetsområdet.

Det skulle ta för stort utrymme att redogöra för arbetets vidare gång. Allt nog: vid estlandssvenskarnas ankomst stod *Landsmåls- och Folkminnesarkivet* i *Upsala* med landets ojämförligt största och mest mångsidiga uppteckningssamlingar från Estlands svenskbygder, och *Nordiska Museet* hade från flera håll mycket stora samlingar av föremål av både äldre och nyare datum samt av uppteckningar. Flera enskilda forskare stodo också med rika erfarenheter. Att undersökningarna nu skulle fortsättas på största bredd inför den estlandssvenska folkkulturens utplånande i sitt hemland, det stod klart, likaså att man skulle hålla undersökningen ihop som en helhet: de skilda ämnesområdenas undersökare behöva varandras erfarenheter, därom råder intet tvivel.

Så långt var allt gott och väl. Men den som kände läget, anade åtminstone vilket arbete som förestod, och kunde alltså veta, att detta skulle kräva åtskilligt med pengar och, inte minst, kontinuerlig arbetskraft.

Gustav Adolfs Akademien för folklivsforskning tog då initiativet till en ansökan om lotterimedel, som från början avsåg tre år, för vilka en arbetsplan gjorts upp. Medel för ett år beviljades

centraldispensär lyder ett antal distriktsdispensärer, som vanligtvis skötas av tjänsteläkare (provinsialläkare, stadsläkare o. s. v.). Undersökning på dessa mottagningar är kostnadsfri, vilket även gäller för estlandssvenskar. Om någon i en familj insjuknat i tbc, kallas övriga familjemedlemmar till undersökning på dispensären och andra som kunna tänkas vara sjuka, arbetskamrater m. fl. undersökas även. Då någon avflyttar till en ort, som ej hör till dispensärområdet, bör detta anmälas till dispensären, varvid arbetet för denna underlättas. Adressen meddelas nämligen dispensärerna emellan, varvid uppgifter om den sjuke sändes till den nya dispensären.

Om den tuberkulöse följer de föreskrifter han får av läkare, äro förutsättningarna för tillfrisknande goda. Men ännu är dödligheten i Sverige stor, sålunda dör dagligen 10 stycken i tuberkulos. I början av 1900-talet var denna siffra ungefär 3 gånger så stor och tidigare ännu större. Genom effektiv bekämpning har dödligheten i tuberkulos nedbringats till fjärde plats bland

dödsorsaker, och det finns god möjlighet att ytterligare nedpressa denna siffra, ja, kanske t. o. m. att helt utrota tuberkulosen. Ett viktigt led i detta bekämpande har den s. k. *Calmettevaccineringen* (*BCG-vaccinering*) blivit. Denna utföres mest på barn, som äro särskilt utsatta för tuberkulös smitta, t. ex. från far eller mor, och om de äro tuberkulinnegativa, d. v. s. ej reagera för *Mantoux's* prov. De böra då vara i tuberkulosfri miljö i ungefär 3 månader. Då de vistats i sådan miljö i 6—7 veckor, göres ny tuberkulinprövning, och om denna fortfarande utfaller negativt, vaccineras barnet. Efter ytterligare 6—7 veckor göres ny tuberkulinprövning, som utfaller positivt, om vaccineringen tagit. Barnet har nu fått stor motståndskraft mot tuberkulös smitta. Givetvis bör man ej i onödan utsätta ett sådant barn för risk att bli nedsmittat, då vaccineringen ej till alla delar skyddar mot tuberkulos. Den som vet med sig ha tbc, bör iakttaga den största försiktighet och ej bli orsak till att andra nedsmittas utan bör i stället bidraga till vårt höga mål, att få tuberkulosen utrotad.

Hemslöjden på Gotland söker kontakt med estlandssvenskarna.

Vid S:t Hansgatan i Visby har Gotlands Hemslöjdsförening sina lokaler och föreningen kan i år fira sitt 20-årsjubileum.

Föreningens början var blygsam, men den utvecklades snabbt, och nu är intresset för hemslöjd stort och allmänt på Gotland. Med outtröttligt nit har föreningen arbetat för att hos Gotlands befolkning stärka intresset för den ärvda slöjdens vidmakthållande och utveckling. Som ett exempel på föreningens utveckling kan nämnas att från början blott 44 medlemmar anmälde sig, men numera räknar föreningen omkring 300 medlemmar. Sin verksamhet utåt började föreningen i juli 1926 med en anspråklös försäljning i ett gårdshus vid Vårdklockaregatan. 1930 överflyttades verksamheten till de nuvarande lokalerna, som emellertid numera även de äro alldeles otillräckliga.

— Hemslöjden har fått ett stort uppsving, folk uppskattar mer och mer rejäla, hemvävda dukar, handdukar och tyger. Särskilt hemslöjds-tygerna i ylle ha blivit mycket populära, då de äro hart när outslitliga. Men så äro de också tillverkade av rent yllegarn, som hemslöjdsföreningen genom industrikommissionen fått tillstånd att använda till sina tillverkningar, berättar Hemslöjdens föreståndarinna, fröken Magda Larsson.

— Bara av ylletyg tillverka vi omkring 200 meter i månaden, och ändå är efterfrågan betydligt större än tillgången. Detta om tillgångens otillräcklighet gäller även den gotländska specialiteten, varma och mjuka pläder av ull från det gotländska utgångsfåret.

För Gotlands Hemslöjd har det alltid stått klart, att grunden för all hemslöjd måste vara den i hemmet levande och växande traditionen, husbehovsslöjden, arbetet för hemmets eget behov, med tillgodogörande av eget materiel och med användning av praktisk erfarenhet och personlig smak. Samtidigt som den vill hålla gamla sedvänjor och gammal kultur vid liv, så vill den

även ge de personer, som så önska, en extrainkomst och ett trevligt arbete.

En livlig konsultativ verksamhet förekommer med råd och anvisningar till vävintresserade, med kurser i spånad, växtfärgning, stickning och vävning och med föredrag i aktuella ämnen. En viktig del av den ideella verksamheten är föreningens arbete med att i största möjliga mån framleta och bevara det gamla gotländska textilbeståndet. —

Föreningen har för närvarande omkring 60 personer sysselsatta runt hela Gotlands landsbygd. Materialet göres i detalj färdigt på centralen i Visby och skickas sedan med arbetsbeskrivning ut till väverskor. Arbetskraften är tyvärr otillräcklig. Föreningen skulle önska att få många fler arbeterskor. Vi hoppas mycket av de estlandssvenska kvinnor, som kommit hit till oss, och som visat sig ha stor färdighet i att väva, spinna och sticka. Om de ville sätta sig i förbindelse med oss, så skulle vi inom hemslöjdsföreningen vara tacksamma, framhåller frk Larsson. Om de kunde och ville delta i arbetet att skapa en marknad för hemslöjden, så vore det oss till hjälp. Vi kunna lämna ut arbete i både vävning, stickning och spånad. Det skulle vara till fördel för båda parterna, hemslöjden fick mera arbetskraft, som den så väl behöver, och de kvinnor och män som anmälde sig som våra medarbetare kunde få en kanske välbehövlig extrainkomst. Arbetssökande uppmanas sätta sig i förbindelse med Gotlands Hemslöjd i Visby.

Violet Dahlén.

ESTLANDSSVENSKAR!

— baptister och andra! —

Baptistförsamlingarna på Gotland inbjuda Eder alla till gudstjänst och gemenskap. Här nedan uppgift på platser där församling finnes, samt kappellets namn.

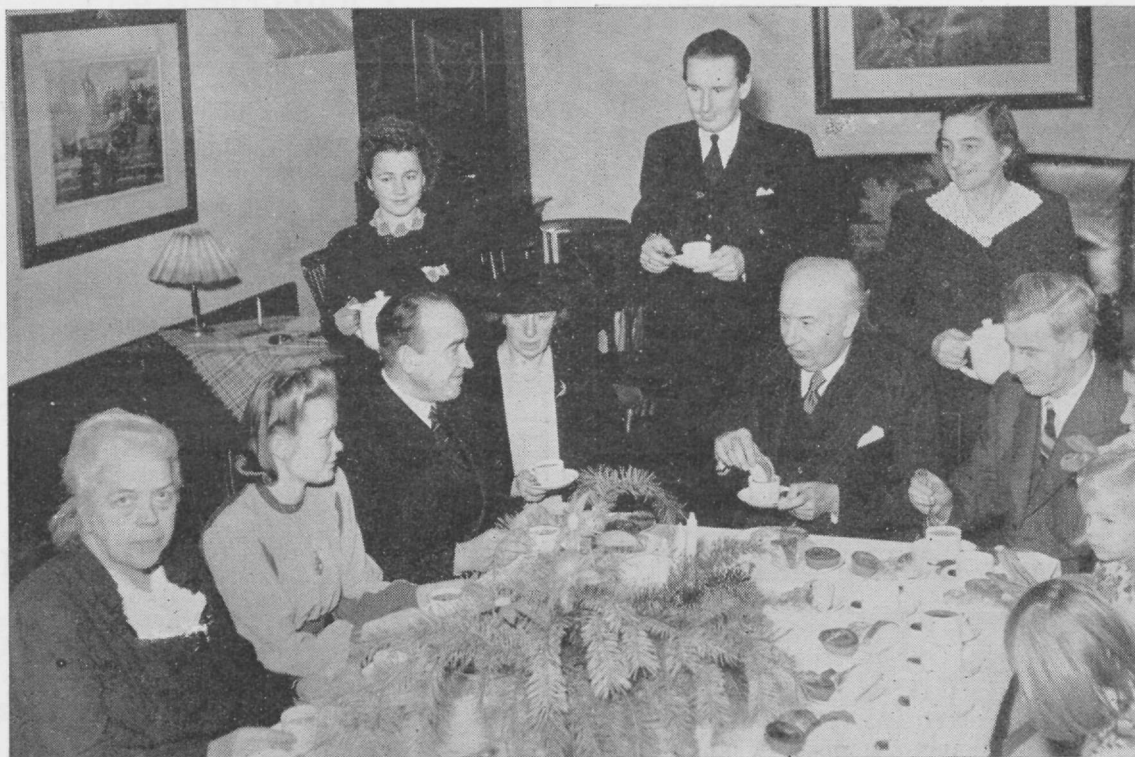
ARDRE. Betania.	RONE. Salem.
EKE. Betania.	SILTE. Betania.
EKSTA. Salem.	SJONHEM. Betania.
FARDHEM. Ebeneser.	SLITE. Betel.
FIDE. Ebeneser.	STENKUMLA. Betania.
FRÖJEL. Betania.	STÅNGA. Betania.
GOTHEM. Elim.	TOFTA. Betel.
GRÖTLINGBO. Salem.	VALL. Saron.
HAMRA. Baptistkapellet.	VAMLINGBO. Elim.
HAVDHEM. Elim.	VISBY. Immanuelskyrkan.
KLINTEHAMN. Salem.	VÄSKINDE. Betel.
NÄS. Salem.	VÄTE. Betel.
	NÄR. Baptistkapellet.

av Kunglig Majestät den 30 juni 1944, varvid den uppgjorda treårsplanen i princip fastställdes.

Arbetet vid Landsmåls- och Folkminnesarkivet, där arbetscentralen är förlagd och där den med full tjänstgöring anställde arbetsledaren är placerad, var då i full gång alltifrån de första större transporter nas ankomst. På sommaren 1944 vållades avbrott genom inkallelser, men sedan har arbetet pågått oavbrutet. En redogörelse för dess omfattning får anstå för denna gång; var och en förstår att en översikt därav kräver en hel del utrymme. Mången undrar kanske också, vad som ännu skall behövas, när redan så mycket är samlat. Efter redaktionens önskan skall jag söka klargöra det nästa gång.

Estlandssvenska Hemgården i Stockholm öppnad.

Juldagen 1944 öppnades i Stockholm Estlandssvenska Hemgården, belägen Prästgatan 27, i förutvarande tyska sjömanshemmets lokaler. Hemgårdarna, av vilka finnes ett 40-tal i Sverige, äro en ursprungligen engelsk idé, de s. k. »settlements», och ha till uppgift att i en god och trivsamt miljö sammanföra folk till gemensamt arbete och trevnad. Det har redan länge stått klart för Kommittén för estlandssvenskarna att de många estlandssvenskarna i Stockholm voro i stort behov av en samlingsplats, där de på sin fritid kunde få träffas för samspråk och gemensam trevnad. Hemgården är öppen alla dagar från kl. 16—22, ons-, lör- och söndagar kl. 14—22. Där

finns tillgång till dagliga tidningar och tidskrifter, sällskapsspel, möjlighet till brevskrivning m. m. För en låg avgift serveras kaffe och läskedrycker. Hemgården är öppen för alla estlandssvenskar och den har redan rönt stor uppskattning bland estlandssvenskarna i Stockholm. Bilden är tagen vid öppnandet på juldagen och visar sittande vid bordet från vänster räknat frk. Dagmar Pettersson, fru Maria Broman, herr Lars Broman, fru Lisa Westberg, riksantikvarie Sigurd Curman och inspektör Folke Lindström. Stående från vänster räknat kommitténs kuratorer frk. Ingrid Sjöblom och Sigge Bruce samt Hemgårdens dåvarande föreståndarinna frk. Wigholm.

Från Estlandssvenska kommittén

Kustbons Jul- och Nyårshälsningar inbringade 53 kronor. Efter prövning beslöts att utdela beloppet till en estlandssvensk familj med många barn. Bland de många hjälpbehövande tilldelades beloppet familjen Johan Thomson på Veslö, som har nio barn i åldern 1—16 år. Samtliga barn utom ett, som är på sjukhus, vistas i hemmet.

*

Alla estlandssvenskar uppmanas att ej glömma att till kommittén anmäla ändrad bostads- och arbetsplats. Det är av vikt för kommittén att vid utsändande av meddelanden m. m. ha tillgång till alla estlandssvenskars adresser.

Kommitténs kurator har även mottagning på Hemgården, Prästgatan 27, tisdagar kl. 17,30—19,00.

*

Kustbon har till detta nummer haft glädjen mottaga en hel del annonser från Visby och ber att få rekommendera annonsörerna för de många hundra estlandssvenskarna på Gotland.

*

De estlandssvenskar, som önska hjälp med sin självdeklaration (se artikeln på sidan 2), kunna vända sig till kommitténs expedition fr. o. m. fredagen den 9 febr. t. o. m. torsdagen den 15 febr. kl. 18—20. En mindre avgift upptages. *Obs.* endast denna tid.

*

För den som önskar en liten handledning om Sveriges statsskick och allmänna institutioner rekommenderas bl. a. Medborgarbok för ung-

Luciafest på Doverstorp.

Lucia firades på traditionellt sätt på Doverstorpfröläggningen. Bilden visar Lucia frk. Vega Kühn från Reval. Stjärngossen t. h. är Nils Sedman från Nuckö.

domsskolor av Nils Helger, (Lindblads förlag). Pris häft. 1: 10, inb. 1: 50. Boken kan köpas i bokhandeln eller rekvideras från kommittén mot insändande av beloppet per postanvisning eller i frimärken.

*

De estlandssvenskar, som äro bosatta inom Stockholms Kustartilleriförsvares skyddsområde, böra i god tid tillse, att gällande tillståndsbevis genom kommitténs försorg förnyas.

*

De estlandssvenskar, som erhållit omålad möbelutrustning, uppmanas att omedelbart måla eller betsa densamma, enär möblerna annars snart bli smutsiga och förstörda. Möblerna ha sänts omålade dels för att icke fördröja leveransen, dels för att vederbörande själva böra kunna utföra detta arbete och välja den färg som önskas. Möblerna kunna antingen strykas med t. ex. Becco-lack, med någon fernissa eller målas i någon trevlig färg. Det finns i färghandeln ett flertal goda, snabbtorkande färger att välja på och till billiga priser. Rådgör med någon färghandel om saken, innan möblerna bli förstörda. Före strykningen böra möblerna först rengöras med fint sandpapper.

Med. dr.

V. LINDBERG-LINDVET

Stockholm, Swedenborgsgatan 42, I
Tel. 44 32 12.

Mottagning vardagar utom lördagar
kl. 18—19.

Familjenytt

Våra läsare uppmanas att insända uppgifter om födelser, förlovningar, giftermål och dödsfall bland estlandssvenskarna till Kustbons redaktion.

FÖDDA:

Verner Torulf, f. 21/11 1944,
son till Karin Torhild, född Pöhl, och Peter Adams, Stockholm.
Ingrid Saga, f. 16/11 1944,
dotter till Helmi Emilie Delfine, född Marr,
och Viktor Aman, Hällefors.

DÖDA:

Gottlieb Ferdinand Rosen, f. 6/3 1859, d. 5/12 1944.
Hindrek Reder, f. 30/1 1867, d. 5/12 1944.
Karl Melin, f. 26/4 1942, d. 10/12 1944.
Lars Berggren, f. 7/10 1881, d. 14/12 1944.
Lena Vikman, f. 27/7 1871, d. 24/12 1944.
Vilhelm Reinhold Devid, f. 12/8 1886, d. 29/12 1944.
Felix Johannes Heyman, f. 9/4 1927, d. 2/1 1945.
Carl Gustav Grönstrand, f. 8/9 1873, d. 4/1 1945.
Johannes Vikman, f. 3/12 1890, d. 8/1 1945.
Katarina Bäckman, f. 13/10 1887, d. 10/1 1945.
Elise Vilhelmine Nyman, f. 13/4 1895, d. 18/1 1945.
Sven Allmäe, f. 22/9 1944, d. 28/1 1945.

ALBERTS EXPRESS

Vikingagatan 26. Tel. 31 80 49, 32 37 16
STOCKHOLM

FLYTTNING
MAGASINERING
PIANOTRANSPORT

Anlitad av
Kommittén för estlandssvenskarna o. Socialtjänsten

Ormsö pojkdiräkt

obegagnad eller i gott skick till 6-års pojke önskas köpa. Svar till kom. för estlandssv., Tunnelg. 23, 3 tr., tel. 11 57 21, (Fru Westberg efterfrågas).

Min älskade Maka
vår kära Moder

Elise Wilhelmine Nyman
f. Dellmann

lämnade oss denna dag efter ett svårt
lidande i en ålder av 49 år.

Djupt sörjd av make och barn.

Rute den 18 januari 1945.

ARVID NYMAN

Ellen Karin Elmar

Min älskade make

LARS BERGGREN

avled lugnt och stilla i sitt 63:e levnadsår
den 14/12 1944 på Strängnäs lasarett.

Djupt sörjd och saknad av mig

AGNETA BERGGREN,

barn, syskon och släkt.

**Liv-
livränte- och
pensionsförsäkringar**

ordnas på förmånligaste sätt i

ALLMÄNNA LIV- O DEN
-FÖRSÄKRINGSBOLAGET ÖMSESIDIGT

Insänd nedanstående kupong, så
erhåller Ni de bästa råd och
upplysningar

Allmänna Livförsäkringsbolaget Oden
STOCKHOLM 14

Sänd mig närmare upplysningar rörande försäkring

Skriv tydligt!

Namn: ..... Ålder: .....

Adress: ..... Kustb.

Visby

**TH. WENNERBERG
UR & OPTIK**

Adelsgatan 36, Visby
Tel: 453

**ESTLANDSSVENSKAR
på Gotland**

Låt

GOTLÄNNINGEN

bli Eder tidning.

Adr: Gotlänningen, Visby.

Vid komplettering av husgerädsartiklar,
glas och porslin, vänd Eder till

**HÄGG & JOHANSSONS
BOSÄTTNINGSAFFÄR**

S. Kyrkogatan 6, Visby
Tel: 97

Gynna annonsörerna

i

KUSTBON

Filtar • Madrasser • Täcken
Kjolar • Klänningar • Blusar
Garner • Vävnader

Tingströms

Söderport

Visby

ESTLANDSSVENSKAR

FIRMA INREDNING

Stora Torget, Visby, tel. 218 ell. 1092

Uppköper estländska hemslöjdsarbeten i form
av: smide, korgarbeten, och träslöjd.

För hem och hushåll

köper Ni den elektriska arma-
turen fördelaktigast hos

VALFR. HEDSTRÖMS EFTR.

Katarinagatan vid Stora Torget, Visby, tel: 87

ESTLANDSSVENSKAR på Gotland

När Ni behöva ny huvudbonad, anlita då

Ada Danielsons
HATT-, MÖSS- o. PÄLSVARUAFFÄR

Wallérs plats, Visby

God sortering — Hyggliga priser

**Gotlands
Hemslöjdsförening**

S:t Hansgatan 21
Tel. 965, Visby

Estlandssvenskar på Gotland

Vid komplettering

av M Ö B L E R

Allt i kläder

Herr — Dam — Barn

AB. Julia Hultgrem

Adelsgatan

VISBY

Hästgatan

vänd Eder till

Firma LILJEBORGS Möbelaffär

Adelsgatan 15, VISBY

Telefon 917